

Взаємозв'язок стратегій економічної безпеки підприємства та національної економічної безпеки держави

Ірина Радіонова

д. е. н., професор,

зав.каф. теоретичної та прикладної економіки,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Юлія Циганок

студент,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Науковою проблемою цього дослідження є з'ясування характеру зв'язку між двома поняттями, відповідно, двома явищами, а саме: «економічна безпека підприємства» та «національна економічна безпека».

Ми висловлюємо припущення, що стратегія економічної безпеки на мікроекономічному рівні-рівні окремого підприємства-об'єктивно формується під впливом того, якою є стратегія та практика реалізації стратегії безпеки на загальнонаціональному рівні. Це припущення може бути верифіковане на основі узагальнення успішного досвіду інших країн. Вивчення світового досвіду формування економічної безпеки країн є найбільш актуальним напрямком досліджень для сучасної України. Особливої актуальності він (напрямок) набуває через сучасні пандемічні, техногенні, енергетичні загрози.

Актуальність досліджуваної нами проблеми підтверджується відомими вітчизняними дослідниками, які фіксують факт недосконалості власне концепції стратегії національної економічної безпеки України [9, с.188].

Термін «економічна безпека» з'явився в українській нормативно-правовій базі й увійшов в науковий обіг у 1998 р. внаслідок ухвалення Концепції економічної безпеки України [1].

Одним з найважливіших складників національної безпеки будь-якої соціально успішної та економічно розвиненої країни є покращення умов діяльності підприємств в сфері фінансової, ресурсної, екологічної тощо безпеки. Показовим є, до прикладу, те, що розвинуті країни світу за умов пандемічної кризи після 2019 р. полегшили адміністративно-законодавчі обмеження для власного бізнесу та створили сприятливі фінансово-кредитні умови.

Економічна безпека підприємства-це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до нових умов, що не позначаються негативно на його діяльності. У змісті цього поняття віддзеркалена система засобів, що забезпечують економічну стабільність підприємства [2, с. 578].

Підприємства, під впливом національних освітніх, культурних релігійних, ментальних факторів, мають свої специфічні засоби досягнення економічної безпеки підприємства. Спільним для успішних стратегій безпеки підприємств в практиці різних країн на початку XXI ст. стало таке:

- формування стратегій безпеки не емпіричним шляхом-на основі «спроб та помилок», а з використанням наукового знання;
- використання сучасних цифрових комунікаційних і інформаційних технологій для досягнення вищого рівня економічної та фінансової безпеки підприємств.

Найкращих результатів у двох згаданих напрямках досягнуто у США, Франції, Японії, Німеччини, інших розвинених країнах.

Сполучені Штати Америки мають тривалу практику створення сприятливих умов діяльності власних бізнесу, що спираються на наукові основи кейнсіанської концепції з середини ХХ ст. Зокрема, з метою виходу з економічної кризи, за часів президентства Т. Рузвельта, було затверджено 15 законодавчих актів. У них віддзеркалено стратегію відмови від практики невтручання держави в функціонування ринків. Була значно збільшена роль урядових установ (держави) в зростанні загального рівня добробуту громадян, відповідно,-у збільшення сукупного попиту на товари та послуги, Зросли бюджетні витрати на створення загальної національної виробничої інфраструктури, яка покращувала умови підприємницької діяльності. Показовим є те, що саме в цей період створена важлива державна інституція-Федеральний комітет з економічної безпеки (The Economic security Act of 1935) та Федеральний соціального захисту населення (The Social Security Act of 1935) [10, с.105].

Важливим є досвід Франції, у якій наприкінці 1990-х років прийнято серію нормативно-правових актів щодо покращення соціально-економічного стану безпеки суб'єктів підприємницької діяльності. Це було вкрай необхідним у зв'язку із подальшою інтеграцією Франції до Європейського Союзу. Нове законодавство сприяло діяльності в таких важливих напрямках:

- захист майна підприємців, інтелектуальної власності, систем інформації та управління (всіх активів підприємств);
- впровадження постійного моніторингу конкурентів на внутрішньому та зовнішньому ринках та визначення основних критеріїв, за якими підприємці поступаються конкурентам;
- врегулювання кризових явищ з двох боків-державою та фахівцями підприємств.

Особливу увагу у Франції 1990-х приділили пошуку та своєчасному уникненню загроз, що виникали внаслідок неефективних управлінських рішень [9, с.30].

Японія була першою країною Далекого Сходу, яка вдало застосовувала кращий світовий досвід для захисту національних інтересів. Японський уряд акцентував увагу на необхідності захисту малого та середнього підприємництва саме через глобалізаційні процеси [11, с.15].

Уряд Німеччини сприяє економічній безпеці підприємств через систему соціального страхування. Акцентами національної політика держави стали гарантії прав громадян в економічній царині, в сфері соціальної справедливості, зокрема в процесі стримування необґрунтованої диференціації громадян.

В Італії, Великій Британії та Іспанії напрямки забезпечення соціально-економічної безпеки підприємств були тотожними тим, що вже згадані нами. Дієва та впливова система соціально-економічної безпеки підприємств в цих країнах ґрунтується на сталій нормативно-правовій базі. Але використовувались й особливі прийоми. До прикладу, в Італії підтримуються державою закордонні особи-підприємці, які є залежними від товарів та послуг італійських виробників.

Для фіксації та усвідомлення основних ліній зв'язку між національною економічною безпекою держави та економічною безпекою підприємства доцільно брати до уваги таке:

- найважливішим елементом забезпечення економічної безпеки підприємства є стратегічне планування і прогнозування його економічної діяльності;
- стратегія економічної безпеки підприємства – це сукупність рішень та відповідних заходів, спрямованих на досягнення прийнятного рівня безпеки підприємства [3, с. 165], що визначаються рівнем загальної національної безпеки.

Існують різні підходи до стратегій економічної безпеки в українській управлінській науці. Йдеться, зокрема, про підхід з виокремленням таких стратегій:

- раптового реагування на загрози;
- прогнозування небезпек та загроз;
- відшкодування завданих збитків [4, с.23].

За іншого підходу виокремлюють: договірну, матричну, комплексну [5, с.256] стратегії економічної безпеки підприємства. Окремо може йтися про корпоративну економічну безпеку підприємства, що може досягатися за таких стратегій, які:

- орієнтовані на усунення існуючих або запобігання виникнення можливих загроз економічній безпеці;
- націлені на запобігання збитку від впливу існуючих або можливих загроз економічній безпеці;
- спрямовані на компенсацію збитку в результаті дії загроз економічній безпеці. [3, с. 165].
- іноді дослідники зосереджуються на окремих фрагментах економічної безпеки підприємства, до прикладу, на розробці матриці «Економічна безпека підприємства-репутацій підприємства» [6, с. 359].

Можуть акцентуватися й такі аспекти економічної безпеки підприємства, як фінансово-економічна, з виокремленням таких елементів, як:

- забезпечення зростання прибутковості власного капіталу;
- формування фінансово-економічних ресурсів;
- фінансово-економічної стабільності;
- безпеки інвестиційної діяльності;
- нейтралізації фінансово-економічних ризиків;
- безпеки інноваційної діяльності; захисту його конкурентної позиції;
- антикризова стратегія [7].

Є приклад поділу стратегій економічної безпеки за рівнями-вищого та нижчого рівня [8, с.212].

З дослідження практики успішних країн у формуванні національної економічної безпеки та з аналізу існуючих в українських джерелах класифікацій стратегій економічної безпеки підприємства ми робимо такі висновки:

- кожна з пропонованих класифікацій стратегій акцентує увагу на тому аспекті діяльності підприємства, який вважається, з певних причин, найбільш важливим. Оскільки важливість акцентів може змінюватися, то кожна з розглянутих класифікацій має право на існування в теорії стратегії економічної безпеки підприємства;

- жодна з розглянутих стратегій не акцентує увагу на проблему, яка цікавить нас у цьому дослідженні, а саме: на зв'язок між національною економічною безпекою та економічною безпекою підприємства.

Тому ми пропонуємо власну класифікацію стратегій економічної безпеки підприємства:

- стратегії, що, переважно, спрямовані на запобігання загрозам економічної безпеки підприємства, які формуються на загальнонаціональному рівні (низький рівень сукупного попиту, висока волатильність курсу валюти, нестабільність загального рівня цін, змінюване економічне законодавство та невизначеність економічної політики урядів тощо);

- стратегії, що, переважно, спрямовані на запобігання загрозам економічної безпеки підприємства, що формуються на рівні галузевих ринків (рівень монополізації ринку, кон'юнктура конкретного ринку тощо);

- стратегії, що, переважно, спрямовані на запобігання загрозам економічної безпеки підприємства, що формуються всередині самого підприємства (брак кадрів, фінансових ресурсів, невідповідність технологій виробництва та управління чинним стандартам та умовам діяльності, вади маркетингової діяльності тощо).

Світовий досвід доводить те, що стабільне державно-правове регулювання в частині захисту прав власності, адміністративних обмежень й фінансового мотивування підприємницької діяльності є найбільш вагомим інструментом для підтримки економічної безпеки підприємства. Без такого регулювання, реально втіленого на практиці, стратегії економічної безпеки підприємств втрачають дієвість та об'єктивність.

Ключові слова: Економічна безпека; підприємство; стратегія підприємства.

Список використаних джерел

1. Концепція економічної безпеки України / [кер. Проекту В. М. Гесць]; Ін-т екон. прогнозування НАН України. К. : Логос, 1999. 56 с.
2. Іванків О. Я. Сутність системи економічної безпеки підприємства в умовах євроінтеграції. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 11. С. 109-112
3. Линник О. І. Стратегія економічної безпеки підприємства як фактор зменшення впливу

- зовнішніх та внутрішніх загроз / О. І. Линник, Н. В. Артеменко // Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва.-Х.: НТУ „ХПІ”.-2013.-№ 67 (1040)-С. 159-169
4. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський.-К. : Центр учбової літератури, 2009.-256 с.
5. Кравчук П. Я. Формування системи корпоративної безпеки : дис... канд. екон. наук: 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Павло Ярославович Кравчук; [Терноп. держ. екон. ун-т].-Тернопіль, 2006.-232 с.
6. Дмитрук Є. В. Визначення стратегії фірми в залежності від сили та напрямку впливу репутації підприємства на рівень його економічної безпеки / Є. В. Дмитрук // Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.-2010.-№8(150).-С. 358-364
7. Черевко О. В. Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою підприємства / О. В. Черевко // Ефективна економіка.-2014.-№2 .-URL <http://www.econotyu.nauka.com.ua/?op=1&z=3302>
8. Овчаренко Є. І. Дискриптивна комплементарність забезпечення економічної безпеки та вітчизняних управлінських традицій / Є. І. Овчаренко, Я. М. Криль // Економіка Менеджмент Підприємництво.-2011.-№ 23 (II).-С. 211-217.
9. Варналій З. С., Буркальцева О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : кол. монографія. Київ, 2011. 299 с.
10. Лекарь С. І. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави: адміністративно-правовий аспект. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2012. № 4 (2). С. 103-111
11. Денисенко М. П. Зарубіжний досвід регулювання економічної безпеки. Інвестиції практика та досвід. 2017. № 6. С.15-19